

Samarqand davlat universitetning kattaqo'rg'on filiali Pedagogika va tillarni o'qitish fakulteti 1-bosqich O'zbek tili va adabiyoti ta'lim, yo'nalishi talabalariga 1-semestr uchun "Tilshunoslik asoslari"

Imtihon shakli: yozma, og'zaki

№	Mavzu:	1-QISM "OSON SAVOLLAR" deb nomalanadi va semestrda o'qitilishi rejalashtirilgan mavzularning kirish qismidan asosan nazariy savollardan iborat bo'ladi (tayanch iborasi bo'ladi).	2-QISM "ODDIY SAVOLLAR" deb nomalanadi va semestrda o'qitilishi rejalashtirilgan mavzularning 1-rejasidan asosan mulohazaviy savollardan iborat bo'ladi (tayanch iborasi bo'ladi).	3-QISM "MURAKKAB SAVOLLAR" deb nomalanadi va semestrda o'qitilishi rejalashtirilgan mavzularning 2-rejasidan asosan qoidalar, teoremlar, kabi savollardan iborat bo'ladi (tayanch iborasi bo'lmaydi).	4-QISM qism "MURAKKAB SAVOLLAR 2" deb nomalanadi va semestrda o'qitilishi rejalashtirilgan mavzularning 3-rejasidan asosan tendensiyalar, paradigmalar, konsepsiyalar kabi savollardan iborat bo'ladi (tayanch iborasi bo'lmaydi).	5-qism "QIYIN SAVOLLAR" deb nomalanadi va semestrda o'qitilishi rejalashtirilgan mavzularning xulosa yani yakuniy qismidan asosan talabani mustaqil fikrlashga, mavzuni to'liq anglashga yo'naltiradigan savollardan iborat bo'ladi (tayanch iborasi bo'lmaydi).
1.	Tilshunoslik fan sifatida. Tilning mohiyati. Tilning paydo bo'lishi	1. "Tilshunoslik asoslari" fanining umumnazariy masalalarini misollar orqali izohlang. (Tayanch	1. Bilish va uning turlari haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: bilish turlari, fan)	1. Tilshunoslik fan sifatida fikringizni bayon qiling.	1. Tilshunoslik fanining predmetini, tilning tabiatini va mohiyatini har xil tushunish fan taraqqiyoti tarixida	1. Ekstralingvistika, intralingvistika, komparativistika haqida ma'lumot bering.

		tushunchalar: fan, predmet, maqsad, vazifa, obyekt)			turli ilmiy maktablar va oqimlarning vujudga kelishiga sabab bo'lgan: naturalizm, psixologizm, logisizm, sotsiologizm, strukturalizm hokazo haqida fikringizni bayon qiling.	
2.		2. Umumiy va xususiy tilshunoslik haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: xususiy tilshunoslik, umumiy tilshunoslik, ichki va tashqi tilshunoslik, makrolingvistika va mikrolingvistika)	2. Tilning paydo bo'lishida taqlid so'zlar nazariyasi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: Tilning paydo bo'lishi haqida nazariyalar)	2. Tilning paydo bo'lishida undov so'zlar nazariyasi haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	2. Tilning paydo bo'lishida mehnat chaqiriqlari nazariyasi haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	2. Tilning paydo bo'lishida ijtimoiy kelishuv nazariyasi haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.
3.	Tillarning o'zaro ta'siri va rivojlanish qonuniyatlari.	3. Tilshunoslikning nutq faoliyatining turli aspektlarini o'rganadigan yangi tarmoqlari haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: sotsiolingvistika, psixolingvistika, etnolingvistika va boshqa turlari)	3. Tilshunoslik faniga katta hissa qoshgan olimlar haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: Vilgelm fon Gumboldt, Ferdinand de Sossyur, (A. Shleyxer, G. Paul, M. Myuller)	3. "Tilning paydo bo'lishida biologik va ijtimoiy aspekt haqida ma'lumot bering.	3. Tilning paydo bo'lishi haqida diniy qarashlar haqida ma'lumot bering.	3. Tilning kelib chiqishi haqidagi dualistik qarashlar haqida ma'lumot bering.
4.		4. Ilmiy gepoteza (taxmin)lar odamning paydo	4. Adabiy til xususiyatlari va shevalar, milliy tilning paydo	4. Tillarning chatishuvini sharhlab bering.	4. Sun'iy til hamda tabiiy tilni izohlang.	4. Tilning tarixiy taraqqiyoti va o'zgaruvchanligi

		bo'lish evolyutsiyasi va jamiyatning shakllanishini uch bosqichi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: avstralopitekklar, paleantropklar, hozirgi zamon kishilari bosqichi)	bo'lishi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: milliy tili, mahalliy til, adabiy til, badiiy til)			haqida ma'lumot bering.
5.	Til sistema sifatida. Til va tafakkur. Til va jamiyat. Tilshunoslik va boshqa fanlar.	5. Tizim va strukturaning o'zaro munosabati haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: tizim va strukturaning o'ziga xos xususiyatlari, paradigmatic, sintagmatic munosabatlarning o'zaro farqlari va muhim belgilari, til yarusi tizimlilikning asosiy tamoyillari, tildagi tizimlilikning xususiyatlar)	5. Sistema haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: abstrakt sistemalar, muayyan sistemalar)	5. Til alohida tizim sifatida qanday vazifalarni bajaradi?	5. Lison tushunchasini sharhlab bering.	5. Tilshunoslikda substansial-pragmatik yo'nalish haqida fikringizni bayon qiling.
6.		6. Til va tafakkurning dialektik bog'liqligini tushuntiring (Tayanch tushunchalar: til, tafakkur, dialektik birlik)	6. Til va tafakkur birliklarining o'zaro munosabati haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: abstrakt, umumiylik, gnoseologik muammo,	6. Tilshunoslik va tarix fanlarining o'zaro munosabati haqida ma'lumot bering.	6. Tilshunoslik va etnografiya fanlarining o'zaro munosabati haqida ma'lumot bering.	6. Tilshunoslik va psixologiya fanlarining o'zaro munosabati haqida ma'lumot bering..

			grammatik kategoriya, mantiqiy kategoriya, soʻz, tushuncha, gap, hukm, shakl, mazmun, analogist, anomalist, moddiylik)			
7.		7. Til va yozuv. Yozuvning tarixiy ahamiyati haqida maʼlumot bering. (Tayanch tushunchalar: til va yozuv munosabati, yozuvning turlari)	7. Til va jamiyatning munosabati haqida maʼlumot bering. (Tayanch tushunchalar: Tilning jamiyat bilan munosabati, til tipologiyasi, til guruhlari)	7. Tilshunoslik va fiziologiya fanlarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering.	7. Tilshunoslik va antropologiya fanlarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering.	7. Tilshunoslik va falsafa fanlarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering.
8.	Yozuv – madaniy taraqqiyot mahsuli	8. Yozuv va uning tarixiy koʻrinishlari haqida maʼlumot bering. Misollar keltiring.	8. Oʻzbek yozuvi tarixi haqida maʼlumot bering. (Tayanch tushunchalar: oromiy, urxon, uygʻur, arab, lotin, kiril yozuvlari. Davrlar. Yana lotin yozuvi asosidagi oʻzbek yozuvi)	8. Tilshunoslik va geografiya fanlarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering.	8. Tilshunoslik va matematika fanlarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering.	8. Tilshunoslik va kimyo fanlarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering.
9.	Til birliklari oʻrtasidagi munosabatlar	9. Til va nutq munosabati haqida maʼlumot bering. (Tayanch tushunchalar: til va nutq dixatomiyasi, til birliklari va nutq birliklari)	9. Til birliklarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering. (Tayanch tushunchalar: sintagmatik munosabat, paradigmatic munosabat, iyerarxik munosabat)	9. Tilshunoslik va semiotika fanlarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering.	9. Tilshunoslik va sotsiologiya fanlarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering.	9. Tilshunoslik va mantiq fanlarining oʻzaro munosabati haqida maʼlumot bering.
10.		10. Til birliklarining tizim sifatidagi munosabati haqida	10. Til sathlari haqida maʼlumot bering. (Tayanch tushunchalar:	10. Til birliklarining sintagmatik munosabati haqida fikr	10. Til birliklarining paradigmatic munosabati	10. Kognitiv tilshunoslik nima?

		ma'lumot bering (Tayanch tushunchalar: til sathlar)	tilning fonetik-fonologik sathi, lug'at sathi, grammatik sath).	yuriting.	haqida fikr yuriting.	
11.	Til – ramzlar tizimi	11. Tilning semiotik tabiati haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: belgining lisoniy va nolisoniy xususiyatlari)	11. Til tizimining struktura elementlari haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: fonema, morfema, leksema, so'z birikmasi va gap)	11. Til -belgilar sistemasi. Sistema va struktura tushunchalarini izohlang.	11. Til va boshqa aloqa vositalarining farqli xususiyatlari haqida ma'lumot bering.	11. Til va boshqa aloqa vositalarining umumiy xususiyatlari haqida ma'lumot bering.
12.		12. Ramz tushunchasi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: ramz, ramzning tabiati, ramzning muhim jihatlari)	12. Tilning semiotik munosabati haqida fikr bildiring. (Tayanch tushunchalar: semiotika, semiotik munosabat, til va ramz)	12. Tilning ijtimoiy mohiyati haqida ma'lumot bering	12. Tilning ramzlar tizimi ekanligi haqida ma'lumot bering.	12. M. Qoshg'ariyning "Devoni lug'otit-turk" asarining tilshunoslikdagi ahamiyati haqida ma'lumot bering
13.	Tilning fonetik-fonologik sathi	13. Nutqning fonetik bo'linishi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: fraza, takt, bo'g'in, tovush)	13. Til jarayonidagi fonetik o'zgarishlar (Tayanch tushunchalar: pozitsion o'zgarishlar) haqida ma'lumot bering.	13. Tilning tarixiy taraqqiyoti va o'zgaruvchanligi. Tildagi fonetik-fonologik o'zgarishlar haqida ma'lumot bering.	13. Nutq tovushlarining akustik xususiyatari haqida ma'lumot bering.	13. Allofon, fonema haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.
14.		14. Til jarayonidagi fonetik o'zgarishlar (Tayanch tushunchalar: kombinator o'zgarishlar) haqida ma'lumot bering.	14. Til jarayonidagi fonetik o'zgarishlar (Tayanch tushunchalar: assimilyatsiya, dissimilyatsiya, metateza va hk) haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring	14. Bo'g'in va turlari haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	14. Urg'u va uning turlari haqida ma'lumot bering.	14. Nutq tovushlarining fiziologik xususiyatlari haqida yozing.

15.		15. Tilning tarixiy taraqqiyoti va o'zgaruvchanligi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar leksik o'zgarishlar)	15. Leksik ma'noni narsa va hodisalar munosabatiga ko'ra turlari haqida ma'lumot bering (Tayanch tushunchalar: atash, to'g'ri, ko'rsatish, ko'chma ma'no)	15. Tilning tarixiy taraqqiyoti va o'zgaruvchanligi. Tildagi leksik o'zgarishlar haqida ma'lumot bering.	15. Tabu va evfemizmlar haqida ma'lumot bering.	15. To'g'ri ma'no va ko'chma ma'no haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.
16.	Tilning lug'at sathi	16. Leksik ma'noning kengayishi va torayishi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: leksik ma'noning kengayishi, leksik ma'noning torayishi)	16. Lug'at turlari haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: izohli lug'atlar, tarjima lug'atlari, imlo lug'atlar, maxsus lug'atlar, etimologik lug'atlar)	16. Leksik ma'no va uning turlari haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	16. So'zlarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra turlari. to'g'risida ma'lumot bering.	16. Leksik ma'noning kengayishi va torayishi haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.
17.		17. Grammatik ma'no va uning ifodalanish vositalari haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: UGM, XGM, OGM)	17. Til aspektlari haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: umumiy, xususiy, amaliy, nazariy)	17. Grammatik ma'no haqida ma'lumot bering	17. Tilning grammatik tarkibi haqida fikringizni bayon qiling.	17. Psixolingvistika haqida ma'lumot bering.
18.	Tilning grammatik sathi	18. Onomasiologiya nimani o'rgatadi?	18. Suppletivizm nima?	18. Grammatik vositalar. So'z tartibi haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	18. Omofonlar va omograflar haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	18. Pragmalingvistika nima?
19.	Dunyo tillari tavsifi va tillar tasnifi	19. Dunyo tillari tavsifi va tasnifi (Tayanch tushunchalar: tillarning morfologik	19. Dunyo tillari tavsifi va tasnifi (Tayanch tushunchalar: tillarning geneologik tasnifi) haqida ma'lumot	19. Amorf tillar, agglutinativ tillar haqida ma'lumot bering.	19. Amorf tillar haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	19. Dunyo tillarining morfologik yoki tipologik tasnif haqida ma'lumot bering.

		tasnifi) haqida ma'lumot bering.	bering.			
20.		20. Tillarni tasniflash asoslari haqida fikr bildiring. (Tayanch tushunchalar: tasnif tushunchasi, tillar tasnifi, tillar tasnifi turlari)	20. Areal va funksional tasniflarni tushuntirib bering. (Tayanch tushunchalar:areal tasnif, funksional tasnif)	20. Turkiy tillar oilasidagi tillar guruhlari haqida ma'lumot bering.	20. Hind-Yevropa til oilasidagi guruhlar haqida ma'lumot bering.	20. Dunyo tillarining Geneologik klassifikatsiya haqida ma'lumot bering.
21.	Leksikologiya bo'limlari.	21. Leksik ma'noni narsa va hodisalar munosabatiga ko'ra turlari haqida ma'lumot bering (Tayanch tushunchalar: atash, to'g'ri, ko'rsatish, ko'chma ma'no)	21. Leksik ma'noning kengayishi va torayishi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: leksik ma'noning kengayishi, leksik ma'noning torayishi)	21. Etimologiya haqida ma'lumot bering.	21. Dialekt tushunchasiga ta'rif bering.	21. So'zlikning tuzilishi nuqtayi nazaridan lug'at tiplari haqida ma'lumot bering.
22.	Leksikografiya.(seminar)	22. Lug'atlar tuzilishi maqsadi nuqtayi nazaridan turlari haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: ensiklopedik lug'atlar, lingvistik lug'atlar)	22. Lug'at turlari haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: izohli lug'atlar, tarjima lug'atlari, imlo lug'atlar, maxsus lug'atlar, etimologik lug'atlar)	22. Hajm nuqtayi nazaridan lug'at tiplari haqida ma'lumot bering.	22. Morf va morfema, ularning farqi haqida ma'lumot bering.	22. Semasiologiya terminining mazmunini izohlang.
23.	Morf va morfema. So'z turkumlari. (seminar)	23. Morfologik (grammatik) birliklar haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: grammatik birliklar, morf, morfema, allomorf)	23. Nutqning eng kichik ma'no anglatuvchi birliklarga ajratilishi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: bir tomonlama birliklar, ikki tomonlama birliklar, til yaruslari)	23. Morf va morfemalar haqida ma'lumot bering.	23. So'z moddiy tarkibining o'zgarishi. Murakkablashuv haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	23. So'zlarni turkumlarga ajratishda 5 xususiyat haqida ma'lumot bering
24.		24. Gapdan katta	24. Nutqni eng kichik	24. So'z moddiy	24. So'z moddiy	24. Strukturalizm va

		birliklar haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: murakkab sintakik (birlik) butunlik, abzas, matn)	ma'no anglatuvchi birliklarga ajratish haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: morf, morfema)	tarkibining o'zgarishi. Soddalashuv. haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	tarkibining o'zgarishi. qayta tuzilish haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	so'z turkumlari muammosi haqida ma'lumot bering.
25.	Sintaksis. Gap. So'z birikmasi.	25. Sintaktik munosabat turlari bo'yicha fikr bildiring. (Tayanch tushunchalar: teng bog'lanish, ergash bog'lanish, predikativ bog'lanish)	25. Gap sintaksisi haqida fikr bildiring. (Tayanch tushunchalar: sintaktik munosabat, gap, predikativlik, ohang, kommunikativ vazifa, modallik, shaxs, zamon)	25. Gapning aktual bo'linishi haqida ma'lumot bering	25. So'z birikmasi sintaksisi haqidagi fikrlaringizni bayon qiling	25. Matndagi sintaktik bog'lanish vositalari haqida ma'lumot bering.
26.	(seminar)	26. So'z birikmasi sintaksisi haqida ma'lumot bering. (Tayanch tushunchalar: moslashuv, boshqaruv, bitishuv)	26. Sintaktik munosabat vositalari haqida ma'lumot bering (Tayanch tushunchalar: grammatik affikslar, so'z tartibi, yordamchi so'zlar, ohang)	26. Matnning ta'rifi va birligi haqida ma'lumot bering.	26. Gaplardagi omonomlik hodisasining matnda bartaraf etilishini tushuntiring.	26. Mikromatn va makromatn haqida ma'lumot bering.
27.	Sotsiolingvistika. (seminar)	27. Kompyuter lingvistikasi haqida fikr mulohazalaringizni bayon qiling	27. Pragmalingvistika haqida ma'lumot bering.	27. Sotsiolingvistika haqida ma'lumot bering.	27. Nima uchun tilshunoslik va adabiyotshunoslik birgalikda «filologiya» deb ataladi?	27. Tilshunoslik faniga yondosh predmetlari haqida ma'lumot bering.

28.		28. Soʻzlarda koʻchma maʼnolar hosil boʻlishi haqida maʼlumot bering. Misollar keltiring.	28. Formal va substansial oʻzbek tilshunosligi haqida maʼlumot bering.	28. Frazologik birliklarning oddiy soʻz birikmalaridan farqlari haqida maʼlumot bering. Misollar keltiring.	28. Oʻzbek tilida toʻliqsiz gaplar haqida maʼlumot bering. Misollar keltiring.	28. Grammatik zamon kategoriyasi haqida maʼlumot bering. Misollar keltiring.
29.	Asosiy grammatik kategoriyalar.	29. Frazologik birliklar haqida maʼlumot bering. Misollar keltiring.	29. Affiks va prefikslar yordamida soʻz yasash haqida maʼlumot bering. Misollar keltiring.	29. Kelishik kategoriyasi haqida maʼlumot bering. Misollar keltiring.	29. Grammatik son kategoriyasi haqida maʼlumot bering. Misollar keltiring.	29. Aralash grammatik kategoriyalar haqida maʼlumot bering.

30.	(seminar)	30. Postfiks va infiks yordamida so'z yasash haqida ma'lumot bering. Misollar keltiring.	30. Tilni tirik organizm deb tushunuvchi. M.Myuller, A. Shleyxer kabilarning ilmiy qarashlariga baho bering	30. Grammatik kategoriyalar haqida ma'lumot bering.	30. Sintetik grammatik kategoriyalar haqida ma'lumot bering.	30. Analitik grammatik kategoriyalar haqida ma'lumot bering.
-----	------------	--	---	---	--	--